

A megye régi székháza.

— A régi Pest történetéből. —

Irtta Váradi Antal.

Tereád is kimondták a csákány-szentencziát, megyeháza! Aktuális dolog megemlékezni rólad...

Az ország régi védőbástyája, a megye, minden megyeszékhelyen házat épített magának, a melyben nemesak a comes és vicecomes trónoltak, hanem a restaurációk harczai is vivattak. Sok megyei választás fölért egy kis háborúval. Voltak annak gyakorta sebcsültjei és halottai.

Pestmegye régi székháza az Invalidus-palota déli oldalán levő egyemeletes ház volt, melyet e célra vettek meg 1689-ben. Eddig tudom kísérni a vármegye székházát a multakban. Ez az emeletes ház a hajdani »Uj világ«-utczában a város falai közelében állott s földszintjén vendéglő volt. Némelyek szerint ezt a vendéglőt czimezték az »Uj világ«-hoz s az utca innét vette volna nevét. Egy más följegyzés szerint a szűk Vármegye-utca sarkán álló háznak volt ez a czimere. Amerikát ábrázolta volna. Szemközt vele az Aranysasvendégfogadó kapuja tátongott.

Az emeletes házat már 1690-ben átalakították hivatali célokra. Az udvar keleti oldalán folyosó húzódott, a nyugati részen két emeletes épületszárny, melyet Schams száz évvel ezelőtt »a legujabb architektura szabályai szerint megépítettnek« hirtet.

»Ez épület bevégzetlen oldalfalai jövődő kiépítésre várnak...« teszi hozzá. Ez új traktusban a megyegyűlések terme érdemes a megtekintésre, mert körülfutó erkély vagyon benne, s az alatt aranyos rájában az ország

nádorai vannak életnagyságu képekben ábrázolva. Mindegyiket művészi kéz festette. Így ott látható Eszterházy Pál herceg, Wesselényi Ferencz gróf, Pálffy János és Miklós grófok, Batthyány Lajos gróf, aztán a két főherceg, Sándor Lipót és József, az utóbbi magyar generális-uniformisban. Száz év előtt ő volt az ország nádorispanja.

»Mindenesetre hevesebben dobog minden hazafinak szíve, — így lelkesedik száz esztendő előtt egy leíró — ha olyan férfiak képeit látja maga előtt, a kik hazája földjén születtek, az utóvilágnak csudalattýára... Itt láthatják azon nagyokat, kik hazája hőrszai gyanánt a legelhatározóbb befolyást gyakorolták édes honnyunk sorsára, erőteljes kezekkel markolván a sors cerekei közé... s a haza eránti szeretettől vezéreltetvén, a magyar constitutio hatalmas boltívét minden repedéstől megóvják vala.«

»Legsikerültebb mindmegannyi közül mégis legkegyelmesebb király urunknak, első Ferencznek ábrázolattya, ama híres Képt mestertől, a ki Bétsben él... A kép háttere a fejedelmek összejövetelét ábrázolja, a dijoni ütközet után... Ezen fontos eseményre czéloz a következő felírás is:

Domita gallorum ferocia usurpationibusque coercitis, vindices libertatis Europae Felici foedere juncti, principum Unionis Lutetis Parisiorum aprompinquantem XVII. calendarum novembris ejusd. anni itineris comites secuti sunt.

azaz:

Miután Franciaország vad indulattya megfélemtetett s törvénytelen igyekezetteiknek czél és vég tüzetett, Európa szabadságának czéljára egybeszóvetkezett boszulóik fogadták a szövetség Fejét, április 13-ikén, 1814, a mint Páris felé közelgett s kísérői is valának, midőn ugyanazon esztendőnek octobris 24. Magyarországnak fő-várassába, Budára utazott.

E nagy teremhez két kisebb csatlakozott, melyek egyike a partikuláris kongregációk, a másik sédriák czéljaira szolgált. A kongregációk termében az azelőtti adminisztrátor-nak, Barkóczy grófnak képmása diszelgett.

Nagyon szép és megszívlelendő dolgokat láthatni Pest vármegye rendeinek fegyvertermében. A rendek belátták, hogy nagy haszonnal járna számos fegyverzetnek összegyűjtése azon czélból, hogy kéznél legyen, ha ismét nemesi felkelés rendeltetnék. Így létesült 1814-ben ez a fegyvercsarnok. Erre a célra az ugynevezett házi kápolnát alakították át, s »a terem nemesak idegeneknek kellemes látvány, — írja az én kutforrásom — hanem egyttal kész fegyverraktár a haza hős védőinek szolgálattýára«.

Legelőször is egy rengeteg csillár ötlík a néző szeméibe, a mint belép. Ez a csillár közepett függvén, mesterségesen vagyon huszárkardokból összeállítva, úgy hogy azok egyet látszanak képezni.

A falak mellett fa-almáriumok oldaldeszkái fényes és ragyogó puszkacsövekkel vannak elborítva, olyképpen, hogy a fából mi sem látszik. Az egyes fa-almáriumok köze pedig ékesen ki van töltve tábori főző és egyéb szerzeszámokkal, melyeknek a hadi életben vagyon alkalmaztatásuk.

Bizonyos távolságokra pilaszterek vannak felállítva, melyek oldalait mesterségesen elhelyezett pisztolyok borítják. A pilasztereken mellszobrok diszelegnek. Az egyik Ferencz királyé, a másik kettő József és Ferdinánd királyi hercegeké. Azután az egyiklen Alvinczy feldmarsallé (kend az?), mellette Kray tábor-szernagyé.

A terem egyik végén ó-magyar hadi viseletben áll egy szobor, mely az 1819-iki

magyar nemesi fölkelés zászlaját tartja. Ez a szobor éppen alatta van a Ferencz császár mellszobrának.

A kápolnának öt magas fél-ablakfülkéje van, ezek mindegyikében egy-egy ábrázolat a nemesi fölkelés gyalog és lovas haderejéből.

Mindegyik fülke egy másik nemesi fölkelésnek ábrázolata. Az első az 1797-iki, a második az 1800-iki, a harmadik az 1805-iki, a negyedik fülke az 1809-iki inszurrekcióé. És végre az ötödiken a nádorispán magyar generális-öltözetben, számos tisztjével, gyönyörű színezettel, a mely Wagner professzor mesteri kezét dicséri.

Ime, ilyen szép és fölemelő dolgok voltak a régi megyei székházban láthatók; de nemcsak ezek, hanem egyebek is.

A megye területén talált történelmi emlékek sorakoztak azután a fal mentén. Egy egész sor ősrégi vaskorverzet. Pánczélók és vértetek, lábszár-sínek és karvédők. Hatalmas pajzsok és sisakok, leeresztett rostélyokkal, tetejükön hatalmas sastollak, páva-farkak, aczélforgók és szárnyak. Régi lándzsák, dárdák, kelevézek és kopják. Széles és görbe fringiák, minden századból, Rákóczi-korabeli fegyverzet, ősrégi zászlók, sőt az egyik falon az ellenségtől elvett diadalmi jelek, fegyverek, zászlók, hadijelvények és természetesen egynéhány lófarkas zászló.

A fegyver-terem bejárása fölött a következő magyar fölírás:

Pest vármegye Nemesi Négyszeri Felkelések után a Had-Piarozán érdemekkel Használt Fegyverekből a Király és Haza oltalmára szerettek Ezer Nyolcz Száz Tizen Hetedik Esztendőben.

Százkilenczvenegy négyszög mértföldet tett ki Pest vármegye területe, egyesítve Pilis

és Solttal, száz esztendőnek előtte. Főispánja az ország nádora volt, mellette két viczispán, a kiknek hatásköre hatalmas és nevezetes.

Ki nem ismeri a pestmegyei alispánok hatalmas kezét az utóbbi száz év történetében? Avagy van-e magyar ember, a ki Földváry Gábor nagysága előtt fejet nem hajtana, a kit Vas Gereben csak »az egy alispán« névvel szerkesztett krónikába? Igazi magyar nemes-típus, kitartó, egyenes és meg nem alkuvó. Akárcsak utódai.

Vala akkor a megyének egy főjegyzője s három aljegyzője. Öt főszolgabírája és tíz szolgabírája. Ezek láttak törvényt a maguk kerületeiben esküdtjeikkel egyetemben. Mellettük egy fő- és két vicze-fiskus, a kik a gonosztevőket vádolják. Viszont védelmezik a megye lakosait vádolóik ellenében.

Egy generális-perceceptor szedi be a megyei adókat. Száz év előtt évente kétszáz ezer forintra rugott a megyei adó összege. Egy második perceceptor a cassa domestica jövedelmeit szedte be. Ebből fizettettek a magisztratuális és egyéb hivatalnokok, nemkülönb a policziális alkalmazottak.

Pest vármegye az ország legrégibb, Árpád- és Szent István-korabeli vármegyéiből való. A mint négyféle helynévből összetett neve mutatja, régente négy külön területet alkotott. Pest természetesen a legrégibb, mely a két pesti, két váci és két kecskeméti járásból állott.

Solt vármegye időrendben a második alakulás. Régi kutfők Zsolt vezérnek tulajdonítják Soltvár és Soltváros építését. Valószínű, hogy fejedelmi birtok lévén, korán Székesfehérvár, mint koronázó és székváros

kapcsolatába került. Miksa király alatt csatoltatott Pest vármegyéhez, 1569-ben, Miksa harmadik dekrétumának 52. czikke alapján.

Pilis vármegye negyedik Béla királynak egy a vatikáni levéltárból Botka által kikeresett okmánya szerint úgy keletkezett, hogy a tatárpusztítás ellen a király több helyen védővárakat rendelt emelni, s ez alkalommal a királyné is gondoskodni kívánt annak a száz apáczáának a biztonságáról, a kik a duna-szigeti monostorban éltek, az ő kedves Margit leányával együtt. Kiszemelt tehát a pilisi erdőben egy helyet s a maga kincseiből építtett oda várat. Ez volt a pilisi vár. Béla király aztán Pilis várát, a kerületével és főispánságával egyetemben, a királynénak ajándékozta. Ebből a királyné-birtokból lett aztán a kis Pilismegye. Erzsébet királyasszonynak négy okmánya is szól róla és bizonyítja önállóságát.

A Jászság és a Kiskunság az 1876-iki XXXIII. törvényczikkkel csatoltatott Pest vármegyéhez.

Pest vármegye a nevét Pest városától vette, habár sokáig Budán volt a székháza, sőt egy ideig sehol sem volt s a megyegyüléseket Kecskeméten, Nagykőrösön tartották, sőt Rákóczi alatt még Heves és Nógrád vármegyékben is tartattak megyegyülések.

Régente Budán gyülekeztek a megye rendei, de 1541 után, mikor Buda a töröké lett, Pesten jöttek össze. De a török Pestre is betette a lábát, s akkor Nógrádvárban, Szécsényben, Gácson, Losoncson, sokszor a füleki várban volt Pestmegye gyülése.

Az első birtokunkban levő megyegyülési protokollum is Füleken kelt, 1638 április 14-ikéről.

Mikor a törököt kikergették Budavárából, a nádor azt rendelte, hogy vegyen a vármegye Budán házat, ő lévén a megye főispánja. Meg is vette a megye a várbeli városháza mellett azt az épületet, mely később — 1806-ban — az Eötvös báró-családnak adatott el. De jégzajláskor nagyon bajos lévén a rendeknek Budán gyülekezni, 1696-ban december elsején már a vármegyéé a pesti ház. Ehhez aztán több szomszéd házat kellett megszerezni, a melyeket aztán különféle változtatásokkal összekötöttek és a középponti épülettel egyesítették. 1811 és 1841 között történt a legtöbb átalakítás. A közepét 1811-ben, az újvilág-utczai részt 1832-ben építették át. 1838-ban az árvíz nagy károkat tet az épületben. Ezután épült a gránátos-utczai rész, 1841-ben. A budai megyeházát a városháza mellett eleinte bérben birta a vármegye, aztán vette meg örök áron s a mondott esztendőben Eötvöséknek adta el. Már most természetesen Pesten tartattak a megyegyülések, Budán ritkán, és csak akkor, ha a nádor elnökkölt, s olyankor a budai országházában. Schams, a régi Pest krónikása, a mint fönnebb megírtam, a megyeház első vételét 1689-re teszi, más adatok Budán 1689-re, Pesten 1696-ra. Bármelyik adat áll is, annyi bizonyos, hogy a megye székháza több száz éves. Vajjon eltelik-e még száz esztendő, míg az új megyeháza fölépül?

Mindegy. Maradjon az öreg ház, csak a régi szellem ne vesszen ki belőle. És én látom, hogy a tisztas falaknak tradíciója van és a megye nem felejtje el, hogy Árpád és Szent István kezényoma van a vármegye régi kiváltságain...